

הרב נתן בנימין בלויא

מגיד שיעור במאנסי, נ.י.
מלפני רב בית השחיטה

בענין הגרמה מהו?

(ג) שזהו השיעור של העוף לפי גודלו ולפי קטנו (מחבר כ' ב', ובשמ"ח שם ד').

(ד) שיש לשער הוושט נגד מקום השחיטה בקנה, ולפי הקנה יש לו שיעור (שמ"ח כ' ד').

(ה) דלכל היותר הוה רק הגרמה במיעוט בתרא, דבוודאי נשחט הקנה קודם (טו"ז ס"ק), ומהאי טעמא ג"כ אי"צ בדיקת וושט אחר השחיטה (כע"ז בתשו' ר"ח כהן סי' ג').

(ו) הגם דאין כוון בהוושט לצד הראש אבל יש כוון לצד הגוף (כע"ז בס' טטו"ד ח"א סי' ל"ג).

(ז) שהשחיטה על הרוב הוא באלכסון וע"כ אינו מתכוון אעפ"י שאינו בתורבין (מנחת יוסף סימן כ' אות כח', דר"ת מט"א סק"ז).

(ח) שכשמוציאים הוושט פתוח הוא כבר הרבה זמן אחר השחיטה ואז כבר נשתנית (מנח"י הנ"ל).

והנה ננסה אחת לאחת לבארם, ולהוציאם לאמיתתם ולאורם, בעזרת הבורא עולם, אבל מקודם נקדים בזה הקדמה קצרה, שהוא מאוד מאוד נחוצה.

הנה תדע ידידי וחביבי, שההסתבכות והספיקות בענין הגרמה, עוד ממש רבינו רבן של כל ישראל נעלמה, כמבואר במס' מנחות (כט' א') בגמרא, שהל' שחיטה הוא אחד מהדברים שמשא רבינו בו נתקשה, וברש"י שם ד"ה הלכות שחיטה וכ"ו מפורשת, וז"ל שלא הי' מבין מהיכן היא המוגרמת, עיי"ש, וכן ע"ע בטו"ז (כה' ב') יש בו הסברה, למה צריכין בדיקה אחר הגרמה, וז"ל מפני ששכיח הוא בשוחט סמוך לראש, שיגרים חוץ למקום הכשר, עיי"ש ב' ע"כ צריכין אנו ליכנס בעובי

לאור הנר חנוכה השלישי, ז"ך כסלו, שני לסדר "וטבוח טבח והכין", שנת הי' ת'ה' שנת נ'חת לפרט גדול, פה מאנסי נ"י יצ"ו בב"א וא"ס

כבוד ידידי ומוקירי, הדגול והגדול, שוחט דעלמא, יחיד מומחה, ירא אלוקים מרבים, בשמו הנאה מפארים, מוהר"ר גבריאל יוסף שאול גנזלר שליט"א

אחדשה"ט והנעלה, אבוא במענה, על השאלה, מה ששכיח מאוד בשחיטת עופות, ובפרט באופן דאלפים ורבבות, שהקנה ארוכה כמה חוליות, והוושט נשאר פתוח בלא התכווצות, ולפעמים גם השיפוי כובע כבר נראה, כיוצא מבין הוושט והקנה, ונפשו בשאלתו, ודעתו בבקשתו, מה פסק דינו, והאם מותר אכילתו, רק בדיעבד או אפילו לכתחילה, או אפשר ח"ו נבילה גמורה, ובתוכו כלול ג"כ שאלה נחוצה, האם הוושט צריך בדיקה אחר השחיטה, והנה לקחתי עטי וכעתותי בידי, אחר הרבה עיון ויישוב דעתי, ובעזרה שיי"ת חלקי אענה, בקוויי ובטחה בהרוצה בתשובה, שיהי' התשובה לפניו שלימה.

וזה החלי בעזרתו, שברוך ומבורך כבודו הנה יש המקילים והמתירים ואפי' לכתחילה, ומענתם בפיהם באמרם שיש להם טעמים שמונה, ואלו הן:

(א) דאין ענין הגרמה שייך בעוף כלל ואפי' בהקנה (ב"י סי' כ"ד ד"ה כתב וכ"ו, בשם הכלבו בשם הרב האלברצלוני).

(ב) כיון דאין אנו בקיאים בכוון, אין לנו לפסול ולנבל שחיטה בשביל זה (עי' שמ"ח כ' ד').

הקורה, לברר הדבר ולהעמידה על בוריו.

(א) הנה בשו"ע יור"ד (סימן כ' סעיף ב') איתא ישנם שני סימנים במקום הכשר לשחיטה בהושט, א. שכשחותכין אותו מתכווץ, ב. שיעור ב' אצבעות, וברמ"א שם בשם י"א, כותב שהוא של ד' אצבעות, והשיעור בעוף הוא, לפי גדלו וקטנו, עיי"ש, ומקורו הוא מהגמרא חולין (מ"ג ב'), וכן הוא בהרי"ף שם (טו' א' מדפיו) וכ"ה בהרמב"ם (הל' שחיטה פ"א הל' ה-ו) וגם הרא"ש במקומו (סי' ה') עיי"ש.

ולכאורה צ"ע תרתי שיעורא ל"ל, ובאמת זה עוד כבר קשה בהגמרא, ובפשיטות נראה, דבאמת שני שיעורים נפרדים, משני מ"ד ופליגי אהדדי, ולא שיעורו של זה כשיעורו של זה, אבל אדונינו המהרש"א במקומו שם, כבר נזהר בזה, בקיצור לשונו הקדוש מבאר שם דלא פליגי, והטעם דנותן שיעור דאצבעות, אחר שכבר נתן הסימן דכיווץ, מפני דבחי"י א"א לעמוד על הסימן דכל שחותכו מתכווץ וכו' עיי"ש, וכ"ה גם בתבו"ש (כ' סק"ט) דשניהם חד שיעורא ניהו, א"כ קשה תרתי ל"ל.

והנה לפי המהרש"א הנ"ל נמצא, דהישעור דאצבעות אין שיעור בהושט עצמה, אלא בהצוואר מבחוץ, דהיינו באיזה מקום לשחוט כדין בהצוואר, וכ"ה בשו"ת תשורת ש"י (ח"א סי' תקע"ב), וכמובן דכ"ה ג"כ השיעור דעוף לפי גדלו וקטנו, שהוא רק מקום שישחוט בצוואר מבחוץ, בכדי שלא לפגוע במקום שאינו ראוי לשחיטה, ולא פליגי אלא דכווץ הוא רק לאחר שחיטה, ושיעורא דאצבעות הוא בהצוואר, מהיכן לשחוט מתחילה, וכצ"ל בהראשונים הנ"ל שמביאים שניהם.

אבל עדיין טעון ביאור, דהלא יש בכלל מאתיים מנה, דאם יש כבר שיעור מבחוץ מתחילת השחיטה, שעיי"ז לא יבוא לעולם לשחוט בתורבץ הושט, א"כ סימנא דכיווץ ל"ל, ועיין בפרי תואר (סי' כ' ס"ק ד') שמבאר

דשיעורא דאצבעות הוא לבהמה, דבעוף אין שיעור מבחוץ כלל כנ"ל, דאינו אלא לפי גדלו וקטנו, ואין לו שיעור מסויים, וכווץ הוא סימן מסויים בעוף עיי"ש, אבל גם להפר"ת הכווץ הוא סימן מובהק גם בבהמה.

הגם דדברי האוהח"הק ברורים וקיימים, אבל בהמחבר הנ"ל משמע, ששני העניינים דכיווץ ודשיעורא, הם שניהם בבהמה, דרק אח"כ מסיים המחבר שם, דבעוף הוא לפי גדלו וקטנו, אבל מקודם לא מיירי רק בבהמה, ועוד קשה, שמביאים הראשונים הנ"ל הסימן והשיעור, הו"ל להביא שיעורא דצוואר מקודם, דהלא עפ"י המהרש"א הנ"ל, השיעור דאצבעות הוא בהצוואר מבחוץ, לסמן מקום השחיטה, ואח"כ הי' צריכים להביא הסימן דכיווץ שהוא הסימן דלאחר שחיטה, ולא להיפוך, דהיינו קודם סימן דכווץ ואח"כ שיעורא דאצבעות.

הנראה בע"כ מכל זה הוא, דסימן דכווץ הוא סימנו דעצם הושט, דעצם הושט הוא מה שיש בו התכווצות, כמו שהושט הוא אותו קנה שבו יורד האוכל, דאין זה סימן בהושט אלא עוד שזה עצם הושט עצמו, אבל שיעורא דאצבעות דהוא עוד בחיי מקודם שחיטה בצוואר, אינו סימן כלל בעצם הושט, אלא כמו שיעור באיזה מקום מבחוץ לשחוט, שבוודאי לא יפגע במקום שאינו ראוי לשחיטה, ובוודאי יגיע בושט במקום שמתכווץ, ע"כ שפיר מקדימין הסימן דכווץ מקודם, דזה סימן מובהק דעצם הושט, ורק אח"כ מסמנים המקום מבחוץ לשחוט כדי להגיע באותו מקום שהשחיטה בו יהי כשירה, ואינו כלל שיעור בהושט, רק לבוא אל הושט, וכן כמעט מפורש יוצא מס' תורת חיים שם במקומו, עיי"ש.

והנפ"מ בזה להלכה יהי', דאם יהי' שיעור בהצוואר מבחוץ, ואעפ"כ לא נתכווץ, בוודאי אין השחיטה כשירה, מפני שאינן שני סימנים בהושט, דיש בהושט סימן דכיווץ, וגם שיעורא דאצבעות, דקודם כל, במציאות עדיין

הוושט, וע"כ בוודאי הי' צריך הכוונן להיות מוכיח על השיעור, אם היינו בקיאיין בכוונן, אלא מדפליגי בע"כ דלא בקיאיין, ואעפ"י שאין אנו בקיאיין מהו כוונן, אבל מה שאינו כוונן בקיאיין, לומר שאם אינו מתכוונן הוה תורבץ ולא וושט, והשחיטה פסולה.

ובזה מובן היטב סדר הראשונים הנ"ל, דקודם מביאים הסימן דכוונן, ואח"כ שיעורא בצוואר, כסדר הגמרא, דכנ"ל, דקודם מבארים מהו זה עצם הוושט, והיינו כוונן, ורק אחר כך מפרשים השיעור במעשה השחיטה בהצוואר מבחוץ, בכדי לבוא לזה המקום כוונן בהוושט.

וכן מפורש יוצא בכף החיים (כ' אות יא') בשם הרב זבחי צדק, דאם ראינו דהשחיטה הוא כוויין, או מכשריין, ואם לא, מטרפיין, וכן לעיל שם (אות י') דלענין מעשה, כל מקום שחותרך ומתכוונן נקרא וושט, ומסיק, דאם אינו כוויין אין להתיר בשום אופן, עיי"ש וכן בס' ברכת יוסף (חיו"ד סי' י'), אחר שמביא כמה ראיות שאפשר להתיר בשיעור בלבד בלא כוונן, כותב, דלמעשה אם הי' בא לידו כזה, לא הי' מיקל (הובא בכה"ח כ' יב' וגם בדר"ת שם כב') עיי"ש"ב.

והנה המקום שאינו ראויי' לשחיטה בוושט, נקרא תורבץ הוושט, ובהראשונים יש שני טעמים בזה, א' מלשון חצר כמו תרביצא (הערוך רש"י והר"ן, וכן בפרמ"ג כ' ד') מפני שהוא חצר הוושט, דהיינו מקום הרחב לפני, ב' מלשון רביצה, כלומר שעומד במקומו ואינו מתכוונן (הר"ן על המהרי"ו), ולפי הנ"ל, דכיוון אינו רק סימן אלא עוד עצם מהות דוושט, כמו"כ, המקום בוושט דאינו מתכוונן ואינו מקום הוושט כלל, שמו העצם הוא תורבץ, לשון רביצה דבזה מתחלק ונפרד מהוושט ואינו מקום שחיטה.

(ב) ואם כנים דבריני, דעיקר ועצם הוושט הוא הכיוון, ולא רק סימנים בעלמא, חל עלינו חובת ביאור, לדעת מה זה כיוון הוושט, הגם שהבאנו לעיל (אות א') השמ"ח וגם הכריחו בתבו"ש שם (כ' ד' ובסק"ט) דבע"כ אין אנו

שייך לשחוט באלכסון, שעיי"ז מגיע החתך חוץ להשיעור, ואפי' נימא דשיעורא דאצבעות הוא אפי' בהאלכסון ביותר, או שהוא רק שלא בשחיטת אלכסון, אעפ"כ בלא כוונן יהי' השחיטה פסולה, דאצבעות אינו שיעור בוושט, אלא שיעורים בהצוואר מחוץ לוושט לבוא להוושט, וכוונן הוא הוושט עצמו, והא דלא נזדמנה לו הוושט שהרי לא נתכוונן, צ"ל שהשיעורים הם רק על הרוב.

והיי"ט שבהשיעורים, יש פלוגתא ראשונים ממהו עד ד' אצבעות, וגם כו"ע מודי דיש חילוק בין בהמה לעוף בשיעורא, ואפשר אפי' בבהמה גופא בין דקה לגסה (עי' ש"ך כ' ו'), דכל השיעורים אינם שיעורים בעצם, אלא רק היכ"ת לבוא להוושט, וזה שפיר שונה בכל ברי' לפי גדלו וקטנו, אבל סימן דכוונן חד הוא בכל ברי' שיהי', דכוונן זהו וושט, ואם אין לו כוונן אינו וושט בשום מקום ושום אופן.

וכן מוכח מתבו"ש שם (סק"ט) ממה שמבאר הוכחתו דאין אנו בקיאיין בכוונן, מפני דכיון דכוונן ואצבעות חד הוא, כמו שנראה מכל הראשונים הנ"ל שמביאים סימן דכוונן ושיעורא ביחד, א"כ במאי פליגי, נראה היכן הוא הכוונן וזה יכריע גם השיעור, אלא בע"כ דאין אנו בקיאיין בכוונן עיי"ש, ואם נימא דתרי עניינא הן בפנ"ע, דהיינו סימן בוושט וגם שיעור בו בוושט, א"כ מאי אולמא האי מהאי, והאיך יוכיח זא"ז, סימן בפנ"ע ושיעור בפנ"ע, ובאמת כן בספר טטו"ד להגר"ש קלוגער ז"ל (ח"א סל"ג) הובא בדר"ת (כ' אות כב') דשפיר כוונן ואצבעות שני עניינים נפרדים הם, ועוד גם דהשיעורא דאצבעות הוא העיקר, עיי"ש, וכבר דחאו בשתי ידיים הדר"ת (כ' אות ה'), וס"ל דלרוב הפסוקים העיקר תלוי בכוונן, ואם עומד בלי כוונן אין להקל אפי' בהפסד מרובה עיי"ש.

אלא בע"כ כנ"ל, דכוונן זהו עצם הוושט, כמו שהוא הקנה שיוורד בו האוכל, וכל השיעור אינו בהוושט אלא בהצוואר לבוא אל

שפת פי החתך, לתוך חללו של הוושט, ומחוץ ממש נראה כשמוטה שאין רואים שום זכר של וושט כלל, אבל במעט דוחק תקופת אגודל על הוושט, יוצא מתוך החלל, ונתגלה ונראה כפל שפת החתך, בתכלית השלימות וההידור, וזה מה טוב ומה נעים.

ועיין בטו"ז (כ' סק"ד) שמבאר ענין הכוונן, שאין הכוונה שצידי החתך מתרחבים זמ"ז, ובכל הכוונה בכוונן הוא, שנסים ורצים כל שפתי החתך לעצמו רחוקים זמ"ז, ומתכווצים שם במקומם בהתקבצותם למקום אחד, דזה טבע כל דבר חי כשנחתך, ואינו מסויים להוושט, אלא אדרבה, כוונן הוושט היינו, שמתקבצים ומתכווצים צדדי החתך ביחד, ודוחקים זמ"ז, לסתום כל עוגל פי החלל ע"י התקמטותם, וברור שמקורו הוא מרש"י הנ"ל, דהכוונן המסויים דוושט, הוא שמתקמטים ומתכווצים כל צדדי החתך ביחד, וגם שם מתקמטים, וביחד סותמים פי חלל הוושט החתך.

העיקר העולה מכל זה, הוא שכוונן הוא התקמטות והתקבצות והתגמדות הוושט, דהיינו עצם שפת החתך לעצמו, ע"י שנכפל במקומו לצד חוץ, ועוד והוא העיקר, שכל צידי עוגל השפה ג"כ נגמדים יחד, עד שסותם ומחליק כל החלל כמי שאינו, וגם אם רק מחסרו ברוחבו מעט, אעפ"י שאין סותמו לגמרי, ג"כ כוונן מיקרי כמבואר בפר"ת הנ"ל.

(ג) ועוד צריכין לנו לדעת, דתורבץ אעפ"י שאינו מקום הראוי לשחיטה, אבל אעפ"י כ שם וושט בוודאי יש לו, וחלק ממנו הוא, כמבואר מסתימת המחבר (סי' לג' ג') כרב, דנקב משהו מטריף אפי' בתורבץ הוושט, אעפ"י שאינו מקום שחיטה, כמבואר במחבר לעיל (כ' ב'), והוא שיטת רב בגמרא שם (מד' א'), דלא כשמוא' דס"ל שם דנקיבתו ברובו, דכל מחלקותם אינו אלא אם נצרך מקום הראוי לשחיטה להטריף במשהו, או רק שם וושט כבר די לזה, אבל בוודאי כו"ע מודי דשם וושט ישנו להתורבץ, אעפ"י שאינו

בקיאין בכוונן, דכיון דכוונן ושיעורא דאצבעות חד נינהו במאי פליגי, נבדוק אחר כוונן, אבל סוכ"ס קצת בקיאות נצרך, כדי שיהא לנו קצת השגה, מה זה שלא נתכוונן, כמבואר בתכו"ש הנ"ל, דאעפ"י דאין אנו בקיאין מה זה כוונן, אבל בוודאי אם לא נתכוונן בכלל, שפיר מחמרינן.

הנה הראשון שבראשונים שנכנס לעובי הקורה לפרש הענין דהתכווצות, הוא רבינו הגדול רש"י בחולין שם, (מג' ב') ד"ה וכוין וז"ל שם רש"י ש בלע"ז, (ובמתרגם זבחים (נג' א') פותר "איינגעשרומפט") ונכפל פי הנקב בצד חללו, ונסתם עוגל פי החלל, עכ"ה"ק, והנה כוונתו כפי הנראה הוא, שכוונן היינו ששפת החתך בהוושט, מתקמט ומתכפל לצד חוץ, ולמטה מהחתך מתקבץ לאמצע חלל הוושט כמו חניקה, ונסתם חלל הוושט לגמרי עי"ז, ומראית הכוונן בכלליות, היא כמו כמהין ופטירות (שווא"ם בלע"ז), ולפעמים אין הוושט חזקה כ"כ עד שתתקבץ כ"כ עד שיסתום פי חלל הוושט לגמרי עד שנעשה צר מאוד, עכ"פ הכפל בצד פי חללו נעשה לעולם, אלא שאינו סותם פי הנקב לגמרי, רק מחסר קצת מפי החלל למטה מהקימוט וכיפול שפתו, וזה ג"כ מיקרי כוונן, כמדוייק מלשון הפר"ת הנ"ל סק"ד, שאם רק מחסר פי חללו, אעפ"י שאינו נסתם לגמרי, מיקרי שפיר כוונן.

ואם מסתכלין על כל אורך הוושט, בכלליות עם מקום החתך, ולא רק במקום החתך בעצמו לבדו, נראה כמו בקבוק שיש לו קוין של קימוט לארכו, עד מקום החתך שהוא פי הבקבוק העשוי עם שפה סביב לו, ומתקבץ ביותר לצד חוץ, וזהו הכוונן הכי-מעולה שנודע לנו, וזהו כוונת המנח"י (כ' אות ה"ח) שסביב החתך יש שם קמטים וקוין עי"ש, וקצת אינו מדוייק, שאין הקוין סביב החתך, רק לאורך הוושט כנ"ל, ובעצם שפת החתך אינו רק כוונן אחד חזק בלא קוין.

מעונין לדעת, שלפעמים מחמת חוזק החיות בכח הוושט, מתקבץ ומתכוונן ומתקמט

מקום הראוי' לשחיטה, נמצא דיִשְׁנו שיעור בהוושט שראוי' לשחיטה, וכלשון הגמרא וושט נתנו בו חכמים שיעור, דהיינו במה שכבר נקרא וושט צריך שיעור, ומה שמבואר בגמ' שם (מה' א') דכל הצוואר כשר לשחיטה, צ"ל היינו רק בקנה וכמו שחושב שם השיעור עיי"ש, כמו"כ גם בוושט לפי אותו שיעור בקנה, אבל לא כל הוושט באשר הוא וושט כשר לשחיטה.

וכן נראה ג"כ במשמרת הבית (הובא בחי' חת"ס במקומו ד"ה תורבץ וכו'), דאין הגרמה רק במקום שיש שם סימן עליו, ולא מבשר בעלמא, דהיינו דהגרמה הוא דווקא במקום הסימן שאינו ראוי' לשחיטה.

והנה מהגמ' (מג' ב') משמע, דיִשְׁ ג' מקומות שונים בהוושט, א) מקום שכשחותכין מתרחב, וזה עוד לפני התורבץ, ב) מקום שאינו מתרחב אבל ג"כ אינו מתכווץ, אלא עומד כן במקומו, וזהו הנקרא תורבץ הוושט, ג) הוא המקום בהוושט שכשחותכין אותו מתכווץ, ורק שם במקום השלישי, הוא המקום הראוי' לשחיטה בהוושט, וכ"ה בהדיא בהמאירי במקומו.

וזה הי' באמת קצת ראי', להשואל בתשו' פנים מאירות (ח"א שאלה א'), דרצ"ל שם, דהשיעור דאצבעות לא חשבינן, רק אחר יציאת חלק הוושט מן הלחי עיי"ש, דהיינו, דג' מקומות יש בוושט, מקום שאינו אפי' תורבץ, והיינו בין הלחיים, ורק אח"כ מתחיל התורבץ, ואח"כ הוא הוושט הראוי' לשחיטה, רק שמדחהו הפנ"מ שם, דבוודאי מתחיל השיעור כבר מבין הלחיים, וכ"ה בהדיא בשמ"ח (כ' ד'), ובפרמ"ג (כ' ד') במשבצות מחזיקם, דאם כהשואל, הו"ל לחז"ל לסמן השיעור מהיכן הוא, עיי"ש, אבל למעשה אפי' להפנ"מ ודעימי', שפיר ישנם לאותן ג' מקומות שונים בהוושט, רק שמתחילין כבר מבין הלחיים, הגם שאין נפ"מ להלכה, דסוכ"ס שניהם פסולין לשחיטה, אבל עכ"פ

מבין הלחיים, הגם שאין נפ"מ להלכה, דסוכ"ס שניהם פסולין לשחיטה, אבל עכ"פ

מבין הלחיים, הגם שאין נפ"מ להלכה, דסוכ"ס שניהם פסולין לשחיטה, אבל עכ"פ

מבין הלחיים, הגם שאין נפ"מ להלכה, דסוכ"ס שניהם פסולין לשחיטה, אבל עכ"פ

מבין הלחיים, הגם שאין נפ"מ להלכה, דסוכ"ס שניהם פסולין לשחיטה, אבל עכ"פ

לאחרים הוה כעין גול, דיתכן דלא יהי' השחיטה כשירה, ובידו לשחוט באופן המועיל בוודאי, א"כ לשחוט באמצע הצוואר, מוכרח מכל הצדדים בחיוב ואפי' בעוף, עד כאן הוא ההקדמה הקצרה, כתובה וערוכה בארוכה.

ואחרי שבעזרתו יתברך ויתעלה הגענו עד הנה, נבוא כעת ונחזור על כל הטענות במענה.

(א) דכל הענין של הגרמה לא שייך בעוף כלל אפי' הקנה, כטענת הכלבו בשם הרב אלברצלוני, הובא ביתה יוסף (כד' באמצע דיני הגרמה ד"ה כתב וכו') ובטענה שלא נזכר בתלמוד ענין וסימני הגרמה בעוף עיי"ש.

הנה קודם כל, כשמביא הב"י שיטת הרב האלברצלוני שם, מביאו עם תשובתו של התשב"ץ עמו, ששם בתשובה (ח"א סי' טו') מוציאו מפשטו, ומבאר שם, דבוודאי יש מציאות הגרמה גם בעוף, ומביא ראיות מגמ' בהדיא, ואגב, יש להוסיף עוד ראיי' מסוגייתנו (מג' ב') יונה, א"ר זירא וכו', דהגם דהרמ"א מביא בשם הרבה ראשונים, וכן המשמעות ברש"י שם, דהוא שם של מ"ד, אבל הרבה ראשונים ס"ל כפשטי' דקאי על העוף יונה, דיש לה שיעור מסויים של הגרמה, ואע"ג דהרב האלברצלוני בוודאי הוא מן הראשונים דס"ל כהרמ"א, אבל לא מטעמי' דאין הגרמה בעוף, אלא מטעמים אחרים, ואם כהרב אלברצלוני, הלא אין מקום כלל לפרש דקאי אשום עוף, דאין הגרמה שייך בעופות כלל, ולהעיר, דהב"י בעצמו שמביא שיטת הרב האלברצלוני, הוא מן האותן המפרשים, דיונה דגמרא הנ"ל, קאי אשיעורא דהעוף הנקראת יונה, (עי' לעיל בב"י סוסי' כ').

ומבאר שם התשב"ץ שכוונת הרב האלברצלוני הוא, דא"א להגרמה בעוף אלא בדוחק גדול, אבל בוודאי אי נודמנה לו הגרמה בעוף פסולה כמו בבהמה, עיי"ש, וחזן מזה הלא הוא שיטה יחידאה, שכל הראשונים ס"ל בהדיא דיש הגרמה בעוף, עי' תוס' שם (מד' א' ד"ה כדי וכו') ובטור (כ')

הצוואר דווקא, עיי"ש, וזה דלא היד יודא דאינו אלא נכון והוא פחות אפי' מלכתחילה, אלא דווקא באמצע הצוואר.

ועוד נוסף להטעם שלכתחילה יהא יוצאין מקום השחיטה לכל הדיעות, לעולם יש חשש שמחמת התמחמות הוושט, מקום שאינו ראוי' לשחיטה מתמתח ובא למעלה, כמבואר חשש זה בשמ"ח (כג' יב'), ולא ניצולין מחשש זה רק עד ששוחטין באמצע הצוואר וסמוך לו, וכ"ה בשמ"ח (כה' ב') באמצע דבריו, עיי"ש, דהיינו אפי' אם כבר יוצאין לשחוט במקום שחיטה לכל הדיעות, עוד יש חשש הגרמה, מפני שהמקום שאינו ראוי' לשחיטה בא לכאן.

וגם הפרמ"ג (כ' א' במשב"ז) שמתרין באופן אחר סתירת הרמ"א שם, שמקשה התבו"ש (שם סק"א) שעיי"ז מכריח התבו"ש דאינן בקיאים מוכרחין לשחוט דווקא באמצע הצוואר, אעפ"כ הוא בעצמו (הפרמ"ג) כתב שם (משב"ז ד') בהבלעה באה"ד, שאנו נוהגין לשחוט באמצע הצוואר, והוא השחיטה הנכונה עיי"ש, וכן מפרש התבו"ש (כה' א') בהכרח, שבזמן הב"י היו שוחטין באמצע הצוואר או יותר לצד הגוף, ועכ"ל הצריכו בדיקה להגרמה אחר שחיטה.

ועוד מרוויחין עיי"ז ששוחטין באמצע הצוואר, שפטורין מבידקה אחר הגרמה אחר השחיטה, כתבו"ש הנ"ל שם, דאם אין השחיטה באמצע הצוואר, הוה עפ"י התבו"ש הנ"ל, בלא בדיקה להגרמה, ספק נבילה דאורייתא, ולהפרמ"ג שם (משב"ז ב') הוה נבילה וודאי דאורייתא (ועי' לקמן שיבואר שאפי' בעוף נאמרו הדברים עיי"ש אות ו').

ויותר מזה, דאם כנ"ל, דאם אין שוחטין באמצע הצוואר מחוייבין בבדיקה, דאפשר דהמקום שאינו ראוי' לשחיטה בא לכאן והוה נבילה, א"כ אסור לשחוט שם עוד מטעם אחר ג"כ, שאסור לנבל לכתחילה בסכין דרך שחיטה, (שמ"ח א' כא'), וגם משום בל תשחית, ובפרט שהיום שוחטין עפ"י רוב

הגר"ח מבריסק ז"ל בדרך מליצה, כשפ"א נתן הסכמה על איזה ספר קבלה, ונתן מענה לשואליו שלא ידעו שהוא בקי בחכמה זו, ע"ז ענה ואמר, שאה"נ שאינו יודע מה זה קבלה, אבל מבין הוא להבחין מהו אינו קבלה! וקצת סמיכות הוא, ע"ד ווסת דתרוה"ד (סי' רמ"ז) ונפסק בשו"ע לקמן (סי' קפ"ו ס"ג) דאעפ"י דאין לאשה ווסת קבוע לראות ביום או הפלגה קבוע, אבל אם מוחזקת שלא לראות מקודם איזה יום, הוה שם ווסת לכהפ"ח שלא תראה מקודם אותו יום, עיי"ש, א"כ נמצא דקולו חומר, דאין לומר, דמפני שאין אנו בקיאים בכווץ, נחשב הכל כנתכווץ, דאדרבה, כיון דאין אנו בקיאים בכווץ, אם לא נתכווץ בוודאי אינו כשר, כנ"ל בתבו"ש.

(ג) שזהו השיעור בעוף לפי גדלו וקוטנו!

המקור לזה הוא בהמחבר (כ' סוסעי' ב'), והוא מתוס' (מד' א') ד"ה כדי וכו' בשם הריב"ם, אבל לפי מה שנתבאר לעיל (הקדמה אות א'), דכל השיעורים הם רק בהצוואר ולא בעצם הוושט, והם רק עצות לבוא אל מקום שחיתת הוושט, א"כ אין לפי גדלו וקוטנו של עוף, טוב יותר משיעור ד' אצבעות דשור הגדול, דגם שם אם אינו מתכווץ אינו כלום, דכווץ זהו וושט, ובע"כ אם לא נתכווץ, מוכח דלא הגיע להוושט משום איזה טעם שיהי', וממילא אם אין יכולין לשער בד' אצבעות שהוא שיעור ברור, כ"ש לפי גדלו וקוטנו שאינו שיעור ברור, בוודאי אין לומר שהוא טוב יותר מכווץ ואי"צ כווץ, ובפרט בשחיתות שלנו, ששחטין הרבה באלכסון, בוודאי עדיין מקום לחשוש שמגיעים למקום שאינו ראוי לשחיטה.

וי"ל עוד, דהשיעור לפי גדלו וקוטנו מגרע ומוסיף חומר, דהיינו לומר שהמקום עוד יותר צר ומצומצם הרבה משאר שיעורים, ומפני זה נוח הרבה לנגוע ולפגוע בהוושט, ולכן הענין להתרחק ממקום הפסול בשחיטה בוושט, הוא יותר נחוץ בעוף, וצריך זהירות

המעתיקים בלי חולק, ובע"כ צ"ל דלהכא הביאו הב"י כדי לומר שאין הלכה כמותו, דהיינו, דחוץ ממה שהוא יחיד בשיטתו כנ"ל, עוד עצם דבריו אינם כפשטם, כמו שמביא בשם התשב"ץ הנ"ל עמו, וכוונת הב"י הוא בעיקר לומר להיפוך, דגם להרב אלברצלוני יש מציאות דהגרמה גם בעוף, ובפרט לשיטתו הנ"ל בסי' כ', דיונה דגמ' היינו העוף יונה.

הן אמת שהדע"ת (כה' ה') מצרף דעת הרשב"ץ הנ"ל בהרב האלברצלוני, להקל בבדיקה אחר הגרמה אחר השחיטה, דכיון דהוא לא שכיח לא חיישינן לי' עיי"ש, אבל באמת אינו מיקל כ"כ שלא יצטרכו בדיקה אפי' לכתחילה, רק בדיעבד אם לא בדקו, וא"א לבדוק עוד, כגון שאינו עוד לפנינו, ולבסוף הוא בעצמו מחמיר לגבי תרנגולים דשפיר שכיח בהם, ומסיק, דהכל תלוי בתפיסת הסימנים, עיי"ש, ובפרט היום שנראה במציאות דשכיח מאד אין להקל מטעם דאינו שכיח.

ע"כ בוודאי לסמוך על שיטת הרב אלברצלוני, כדי לשחוט לכתחילה באופן שלא נחשוש כלל להגרמה בוושט, בוודאי אין מקום, לפי ביאור הרשב"ץ הנ"ל, ואפי' עפ"י הדע"ת שמצרפו להקל בבדיקה לכהפ"ח לאחר שחיתה, אינו רק לענין אם לא בדקו וא"י לבדוק עוד, עיי"ש, וגם ע"ז יש מקום לדון וכיבואר להלן (אות ה') אי"ה.

(ב) דכיון דאין אנו בקיאים בכווץ, אין לנו לפסול ולנבל שחיטה בשביל זה.

הנה המקור דאין אנו בקיאים בכווץ, הוא בשמ"ח (כ' ד'), שהוא בא שם אחרי הרמ"א שם (ב') בשם הב"י בשם הסמ"ק שהבאנו לעיל, שצריכין לשחוט באמצע הצוואר, אבל שוברו בצדו, שאינו בא בזה להקל אלא להחמיר, דהיינו לשחוט באמצע הצוואר, ובתבו"ש שם (סק"ט) מוסיף עוד, דמפני שאין אנו בקיאים, הוה סימן דכווץ רק לחומר, דהיינו אם רואין דלא הי' שום כווץ, בוודאי הוה תורבץ הוושט, (ע"ד שאומרים בשם

מציאות דוושט, וע"כ אם אין כוון, היאך זה יכול להיות הוושט, ובע"כ ראי"י שאינו השיעור דוושט כנגד הקנה, ובפרט כלשון הכה"ח (כ' יא') שאין אנו בקיין במדידה בכלל, עיי"ש, ואם אינו מתכוון זה מוסיף ומחזק שלא נמדדה כראוי.

ועוד, שבכלל אין ברור כוונת הרא"ה בשם אחיו, דהר"ן הנ"ל המעתיקו, וכן הבי"י (סוסי' כ'), כולם מעתיקים אותו בשינוי לשון, ועל כולם השמ"ח הנ"ל מעתיקו בעוד שינוי, ע"כ אם אינו מתכוון מברר הוא, שאין ההשערה מדוייקת, ולהעיר עוד, דהבי"י הנ"ל המביאו בפירושו על הטור, בפנים השו"ע אינו מביאו ולא מזכירו כלל, ומי המביאו להלכה, הלא הוא השמ"ח שם, הלא הוא עצמו שם (סק"ט) מבאר דהעיקר הוא הכוון, ובוודאי בלא כוון, מעולם לא פסק ששיעור זה דקבלת אחי הרא"ה יהנה.

(ה) דלכל היותר לא הוה רק הגרמה במיעוט בתרא, דבוודאי לא נשחט הקנה רק אחרי הוושט, ומהאי טעמא רוצים ג"כ לפטור עוף מבדיקה אחר הגרמה, דסימן אחד כבר כשר בעוף.

הנה קודם כל, הלא כבר נפסק ברמ"א (כד' יב') דהמנהג להטריף בהגרמה, בין במיעוט קמא ובין במיעוט בתרא, ומקורו משחיות המהר"י ווייל (סוסי' יא), שפוסק כשיטת רש"י חולין (ל' ב' ד"ה תיקו וכו'), דהגרמה אע"פ שאינו במקום שחיטה, ג"כ פוסלת השחיטה אפי' במיעוט בתרא, ולא הוה כשוחט ביד וברגל דאינו מעשה שחיטה לגמרי, עיי"ש, והוא דלא כתוס' שם ד"ה החליד וכו' בשם הריב"ם עיי"ש.

והטעם בזה, כבר מסביר הזבחי צדק על המהרי"ו שם (אות א'), דכוון דלא הפסיק במעשה שחיטה ועדיין במעשה שחיטתו הוא עוסק, הו"ל כמו מעשה שחיטה ארוכה, ובעיני תחילתו וסופו בכשרות, דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, עיי"ש, והביאור בזה צ"ל, דאעפ"י דרובו ככולו בכהת"כ, סוכ"ס עדיין

וזריות יתירה, ואין לפי גדלו וקטנו סיבה להקל אלא להחמיר.

(ד) דיש לשער הוושט לפי הקנה, והקנה היא גדולה ובמקום שחיטה, ובוודאי גם הוושט כן הוא.

כן מפורש יוצא באמת בשמ"ח (כ' סוסעי' ד'), ומקורו הוא מהרא"ה בבדק הבית, בתור קבלה מאחיו, והובא בהר"ן במקומו, אבל קבלה זו אינה כ"כ פשוטה, דלפעמים שוחטין באלכסון, ולפעמים באלכסון הרבה, א"כ לא נשחט הוושט במקום הקנה, וגם השמ"ח (כג' יב') חושש לעולם דהוושט עשוי להמתח, והתורבין בא למעלה במקום שחיטה בקנה, ובפרט כהובא לעיל (אות א') מהדע"ת, דתרנגולים שדרכם להשמיט סימניהם, בוודאי יש חשש של הגבהת הסימנים למעלה חוץ למקומם למקום שחיטה, א"כ מה הראי"י מהקנה להוושט, וכן להיפוך, כשהקנה נמדדת עם הוושט, הלא אפשר דהוושט נמתח למטה ונשחט כראוי, אבל לא הקנה שאינה עשוי להמתח.

ונודע בזה פירוש הלוטה בשמלה (כ' אות א' וג'), דישער הסימן שהוא ספק אם חתך שלו, הוה כמו החתך של הסימן שכנגדו, שבוודאי נשחט כראוי, אבל אין הכוונה שנסמוך לגמרי רק על הסימן שנשחטה כראוי שבוודאי הסימן השני ג"כ נשחטה במקומו, עיי"ש, והמציאות הוא בכלל, דלעולם הוושט קצרה הרבה מהקנה אפי' בלא אלכסון, כי זה טבע הוושט, ובע"כ צריכין למתוח הוושט למדוד אותו כנגד הקנה, ובמקום שאין לו כוון, בוודאי לא יהי' לו שיעור הקנה, או אפי' כחשבון הקנה.

וכל זה נוסף על מה שהזכרנו באות הקודם, דשיעור זה דהרא"ה בשם אחיו, אינו טוב יותר משיעורי הגמרא, והגם דבפשטות שיעור הרא"ה הוא כבר בהוושט עצמו ולא רק בצוואר כשאר השיעורים, אבל סוכ"ס כוון הוה לכהפ"ח מציאות דוושט כנ"ל, וכל השערות הרא"ה, הם למצוא ולברר אותו

השואל שם, רצה להתיר להכות בקרדום על סימן השני של עוף, אחר שכבר נשחט הראשון, וטעמו עמו, שאחר גמר סימן הראשון, אין עוד לא מעשה ולא מקום השחיטה וכו"ל.

ובתשובתו הרמה שם, מכה בקרדום על קדקוד הרב השואל, ומבקש ממנו שם שיחזור ויתחרט על פסקו, ועיקר טעמו שם הוא, שכן הוא בהדיא בלשון הסמ"ק (סי' קצ"ו), שמפרש שיטת רש"י דמיעוט בתרא, בין ברוב שני סימנים ובין מסימן לסימן, וגם תומך פסקו שם, על מה שמבואר בהדיא בשו"ע (כא' א'), דלכתחילה צריכין כל שנים גם בעוף, א"כ הוה עוף כבהמה, דיש שפיר מקום ומעשה שחיטה בסימן השני כבראשון.

והנה בזה יש לדון, דבשלמא להרמב"ם ריש הל' שחיטה, עפ"י הכס"מ שם, דלכתחילה שנים בעוף הוא לכתחילה דאורייתא, שפיר י"ל שע"כ הוה הסימן השני מקום ומעשה השחיטה, דדין לכתחילה שפיר די לזה, אבל לרש"י שם במקומו (כ"ז א' ד"ה אחד בעוף וכו') וכן לעיל שם (כ"א ב') ד"ה ואינו וכו', ובמרדכי ריש פ"ב, משמע שסימן שני הוא רק דרבנן גזירה אטו רוב אחד, צע"ק האיך ע"י חיוב צדדי דרבנן, נתהווה עוד דין דרבנן דמיעוט בתרא אפי' בסי' שני.

והנראה בזה לחזק דברי המאיר נתיבים, דע"כ הוה סימן שני מקום ומעשה שחיטה, אפי' אחר שכבר נשחט הסימן הראשון לגמרי, דכיון דקודם שחיטה הוה השני סימנים שוים ראוי לישחט, שום אחד מהם, מיד חל עליהם שם מקום ומעשה שחיטה, ואעפ"י שלאחר שכבר נשחט כל כולו של הסימן ראשון, אינו עוד ענין מדאורייתא לשחוט אותו, אבל כיון דכבר חל עליו שם מקום ומעשה שחיטה בתחילת השחיטה, זה כבר די לעשות שום פסול בו, פסול במעשה השחיטה, ודו"ק, וגם מוכרח, דאל"כ הדין עם החכם השואל הנ"ל. ועי' עוד בביה"ל (ח"ב סי' י"א) באורך בזה, וגם בדברות משה חולין (סי' יד) באורך.

שייך שם שחיטה במיעוט הנשאר, או אפי' במקום שאינה שם שחיטה, דהיינו הגרמה, אם נעשה במעשה אחד, דרובו ככולו אינו עושה המיעוט כשחוט ממש, רק דאי"צ שחיטה עוד, וע"כ אם במציאות שחט בו, ושלא כדין, שפיר יש מקום לפוסלו עוד, דעדיין לא נגמרה השחיטה.

ועיין בס' ארץ צבי וגם באגרות משה (חיו"ד ז') שרוצים לומר, דאינו דין במעשה השחיטה, אלא הוא דין בהסימן, דכמו דיש בו דין מקום הכשר שחיטה, יש בו ג"כ מקום לפסול השחיטה, ואינו דין במעשה השחיטה אלא דין בהסימן דיש בו מקום הכשר ומקום פסול, ומה שנפסל במיעוטו אחר שכבר נכשר ברובו, זה אינו קשה, דצ"ל דכ"ז שלא גמר המעשה או הסימן עדיין מעשה אחד שלא נגמר הוא, ואם המעשה בא לידי פסול בסופו, כל המעשה פסולה.

נמצא לפי"ז, דאם הגרים אחר שכבר שחט כל הסימנים ככולם ולא רק ברובם, באמת גם רש"י יודה דאין כאן עוד הגרמה, דאין כאן לא מעשה שחיטה, וגם לא מקום שחיטה עוד, ואפי' הגרמה שאינו מקום שחיטה, אינו פוסל במיעוט בתרא, רק משום דעדיין הוא באמצע מעשה שחיטה, ויש עוד מקום בהסימן לשחוט, ופלא שלא מצאתי זה בהדיא, ופשוט הוא.

אבל מה שיש עוד מקום לבע"ד לדון בזה הוא, בסימן שני של עוף, אחר שכבר גמר כל הסימן הראשון, אם גם זה בגדר מיעוט בתרא הוא לפסול, דלכאורה יש מקום לומר, דהוה כמו לאחר גמר שחיטת כל ב' הסימנים שלימים בבהמה, דכנ"ל אין עוד מקום לפסול, דכבר גמר כל השחיטה בין במעשה ובין במקום השחיטה, ובשחיטה בדרך כלל ועל הרוב, הקנה לפני הוושט, א"כ לעולם אין חשש הגרמה דוושט בעוף לעולם.

אך טענה זו כבר נסתרה בתשו' מאיר נתיבים (סי' טו"ב) לתלמיד הבעש"ט והובא בפת"ש (כ"ג סק"ט) עי"ש, שהחכם הרב

שחוט מיקרי ואין לפסול עוד, א"כ כ"ש סימן שני דבוודאי א"צ שחיטה הוה כשוחט ביד וברגל כטענת הריב"ם (ל' ב') הנודע, דאינו מקום שחיטה כלל אחר שכל סימן הראשון כבר נשחט, חוץ אם נצרך הכס"מ בהרמב"ם, דסימן שני הוא לכתחילה דאורייתא, ועם סוף תשובת הנוב"י דאעפ"י דהי' שהי' ארוכה, אבל ע"י מעשה שחיטתו לבסוף, צירף הסימן שני להראשון במעשה שחיטה והראה שעדיין לא גמר השחיטה והוא חידוש גדול, ודו"ק, אבל עכ"פ נראה מזה שאין שחיטת סימן שני אחר הראשון מיד, כ"כ פשוט שהגרמה בו לא יפסול אותו, אלא אדרבה מקום לומר שהוא עוד חמור ודו"ק בכ"ז.

וראה זה הערה נפלאה, בס' אוהל יצחק בחלק לקיטת יצחק (סי' ח' או"ק ז'), שמעיר בהמחבר (סי' כ'), דבסעיף א' בשיעור דקנה בעוף, מקצר המחבר לומר, דשיעור דעוף למעלה הוא כמו בבהמה, אבל בסעיף ז' בושט, מאריך המחבר לומר דשיעור הוושט למעלה בעוף הוא עד תורבץ הוושט, ולא הספיק לקצר כמו בקנה ולומר, דשיעור דעוף בושט כמו בבהמה, ומבאר שם, דהוא משום הסיפא, דשחט משהו בתורבץ פסולה, דהו"א דהואיל דעוף כבר מתכשר ברובו של אחד, וע"כ אם נגע אח"כ משהו בתורבץ הוושט כשירה, ע"כ אתא לאשמעינן, דמאחר ששחט בשעת שחיטה במקום פסול, שהיא פסולה, עיי"ש, והוא הערה נפלאה, שהמחבר כבר מזהיר בזה הענין דמיעוט בתרא אפי' בהגרמה.

לפי"ז שפיר יש מקום לחייב בדיקה אחר הגרמה אחר השחיטה בושט, כהי"א בהמחבר (כה' א') גם בעוף, אעפ"י דהקנה לעולם נשחט לפני הוושט (כהטו"ז סי' כ"ה ב'), אבל כיון דיש גם הגרמה במיעוט בתרא גם בעוף, בוודאי יש מקום חיוב לבדוק, לכהפ"ח לכתחילה, ומעונין מאד, דהי"א הנ"ל המצריכין בדיקת הגרמה אחר השחיטה, הוא הרא"ש בתשובותיו (כלל כ' סי' יג') בשם

וראה זה פלא בנוב"י (סי' ב) ס"ל בהדיא איפכא, דסימן שני יש מקום לומר שהיא נבילה דאורייתא ואפי' בהפ"מ לא מהני, ורק במיעוט בתרא אפשר להקל, כיון דהסימן כבר שחוט, ובע"כ דלא כהביה"ל דיש דין שחיטה בהמיעוט ג"כ, או אפי' יש בו דין שחוט אבל אין עוד מקום לפסול כיון שכבר נכשר, ודלא כארץ צבי וכמו שהוא בפשטות. משא"כ סימן שני שלא הי' בו שום מעשה שחיטה בוודאי ע"י מעשה שחיטה אחר שהי' הכי-גדולה בוודאי יש מקום לפסול בנבילה דאורייתא, עיי"ש.

ועי' בהגהות וזאת ליהודא להגדול ממנסק זצ"ל שמעיר על הנוב"י מהמחבר (סי' ח"י סעיף) וגם מדף י"א ע"ב) דשחיטת סכין חלק ולא חד, שכשר כל היום כולו, היא רק בעוף ולא בבהמה, אם הסימנים זה אחר זה, מטעם שבבהמה דנצרך שני הסימנים, הוה השהי' במיעוט בתרא דסי' הראשון שהי' משא"כ בעוף דכבר אחר הרוב דסימן ראשון כבר כלתה לה שחיטה, וכו' עיי"ש, דלכאורה ראי' דבעוף אין פסול שהי' בין סימן לסימן כמו בבהמה, ודלא כהנוב"י, עיי"ש ב.

הנה הערתן לכאן אינו מובנת, דהלא הש"ך הנ"ל גופא כבר מעיר בזה, דאעפ"י דפסלינן לחומרא מיעוט בתרא בעוף, אעפ"כ זהו רק בשהי' ושאר פסולים ממש, אבל לא בשהי' דהולכה והובאה באריכות, עיי"ש, א"כ שפיר חלוק ההלכה ההוא משאלת הנוב"י, דבהנוב"י הי' שהי' גמורה וגמורה, ובזה שפיר מחמירין, ואפשר דפסלינן מדאורייתא, ודו"ק, וכן שייך לסתור הערתו של הגדול מסי' כ"ג ס"ד עיי"ש.

אבל עצם דברי הנוב"י צ"ע בעיקרם, האין שייך לומר דסימן שני היינו שהי' בין סימן לסימן יהי' חמור ממיעוט בתרא, כיון דלא נעשה שחיטה בו כלל, בשלמא בסי' אחד שייך לומר לכהפ"ח כהביה"ל, וכהכרחו שם, בפנים הדק היטב, אבל אם במיעוט בתרא דסימן אחד אין מקום לפסול, ומפני שכבר

הא"ח הרבינו יונה והאבי עזרי, ושם מיירי דייקא בעוף.

ולא עוד, אלא דעצם הענין לומר בוודאית שנשחטה הקנה לפני הוושט, מפני שמונח לפניו, אין זה מוכרח כלל, הגם דרובא דרובא כן הוא, אבל ע"י בשו"ע (כג' ב') דאם חתך מעט בעוף במקום השחיטה, קודם השחיטה, לא יגמור עוד השחיטה אח"כ, דיש לחוש שמא ניקב הוושט במשהו, ונקיבת הוושט פוסל במשהו, עיי"ש, דהיינו דחיישנין שמא נגע בהוושט, אפי' בעוף, אעפ"י שהקנה מלמעלה.

ובפרט עפ"י המבואר בשו"ע (כ' ד') דטוב ליהרהר למשמש בהסימנים ולתפשם קודם השחיטה, כדי שיזדמנו קודם בשר הצוואר, עיי"ש, וכן נוהגים כל השוחטים, בין כשתופשים העוף בעצמם, בין אם אחר תופש העוף (קעפעל שחיטה), א"כ שפיר שייך שידחוק הוושט להצד, מתחת הקנה, והסכין יפגע בהוושט תחילה עוד קודם הקנה, והיה הגרמה דאורייתא במיעוט קמא, וגם המציאות מעיד, שכמה פעמים נמצא שהוושט שחוט לגמרי, והקנה לא נגע בהסכין כלל, וראה זה פלא, דבשאלת טטו"ד (ח"א סי' ל"ג) הובא לעיל (אות א'), הי' ממש זה המעשה, שנשחט הוושט בלא הקנה בעוף ולא נתכווץ, עיי"ש, א"כ שפיר צריכין בדיקה אחר הגרמה בעוף כמו בהמה, דכל ספק בשחיטה נבילה, עד שיוודע לך במה והיאך נשחטה.

והטעם חיוב בדיקה אחר הגרמה יותר משאר פסולים, כגון עיקור ושמוטה, ואי"צ בדיקה רק לשיעור רוב סימנים, עיי"ש, נראה מהטו"ז שם (סק"ד) דהוא משום דהגרמה שכיח יותר, וכבר הבאנוהו בתחילת דברינו, ופליאה על התבו"ש שם (סק"ב), שמבאר, שע"כ הצריך הרא"ש בדיקה אחר הגרמה, דבזמנו לא היו שוחטים באמצע הצוואר, עיי"ש ונודעים, הלא זהו ממש דברי הטו"ז הנ"ל, ולמה אינו מזכירו לכהפ"ח, ויש לפרש כוונת הטו"ז באופן אחר, אבל לא מסתבר.

אבל היותר תמוה הוא, דלמה נצרך שיניימ דחוקים, לחלק בין הגרמה לשאר דיני שחיטה, הלא פשוט הוא, וכנראה מפנים התשובה של הרא"ש, דכיון דהגרמה אינו במקום שחיטה, צריך בדיקה יותר, דכל שאר דיני שחיטה הם דינים בעצם מעשה השחיטה, ויש לסמוך עליהם בלא בדיקה על הרוב, כמו בכל ח"י טריפות דאי"צ בדיקה, אבל הגרמה הוא ספק בעצם מעשה השחיטה, אם הי' מעשה שחיטה, דשלא במקום שחיטה הוא, וסברת הריב"ם הנ"ל בחולין (ל' ב') לחלוק על רש"י, לאסור הגרמה במיעוט בתרא, דכיד ורגל דמיא אחר השחיטה, זהו הסברא גופא מחייב לבדיקת הגרמה אחר שחיטה, לראות אם נשחט כלל וכלל, וכלשון המחבר, שצריך לראות אם שחוטין במקום שחיטה וכו', דהיינו דצוואר עדיין אינו מכריח שהוא מקום שחיטה, עיי"ש, ובאמת זהו תוכן תשובת הרא"ש, דבדיקת הגרמה הוא בדיקת עצם השחיטה, ולא דינים בו וכו"ל.

וע"כ באופן דשחיטה היום במדינות אלו, צריכין בדיקת הוושט אפי' בעוף מדינא, ואפי' שוחט באמצע הצוואר, דכיון דהוא קעפיל שחיטה, דאחר תופס העוף והשחיטה באלכסון מאד, וגם סמוך לראש, ואפי' מתחילין מאמצע הצוואר, בא לו סוף השחיטה סמוך לראש, כל זמן שלא נבדק, נשאר לעולם ספק בהגרמה.

ומה שעומד לנגדינו הוא, תשובת ר' חיים הכהן (סי' ג'), הובא בדרי"ת (כה' אות כא'), שהמליץ טוב עבור איזה שוחט, שלא בדק העופות אחר שחיטה, ושחט ג' עופות, ומצאו הראשון שבדקו מהם, שהי' מוגרם בתורבץ הוושט, וממליץ עליו שאינו מוכרח שהוא מוגרם, דאפשר נשחט הוושט אחר הקנה, ושוב אינו נבילה במה שנשחט הוושט למעלה מתורבץ, ובפרט שעפ"י רוב נשחט הקנה תחילה, והעמיד השוחט בחזקתו, עיי"ש.

והנה שתיים קשות חזיתי בדבריו, א' דאפי' אינו רק ספק, סוכ"ס כיון דשייך שהוושט

אות י"ב) מסיק, דיש להקל בהפס"מ, אבל רק בתנאי דיש גם שיעור בצוואר, עיי"ש"ב.

והנה בעצם הענין יעיד החוש והמציאות, שלעולם ממש הוא כוון בעוף לצד הגוף, אפי' היכא שלצד הראש הושט מתרחב הרבה, וצ"ל, שבאופן זה הי' השחיטה ממש על הגבול שבין הושט והתורבץ, ולצד הראש כבר הוא בתורבץ, ולצד הגוף הי' וושט, אבל זה עדיין לא די להכשר שחיטה, שצריך כל השחיטה להיות בתוך הושט ולא בהתורבץ כלל אפי' במשהו, וא"כ בוודאי אין מקום להכשיר בכוון לצד הגוף לבד, שאינו מוכיח כלל שהשחיטה הי' בהושט במקום שחיטה, ובפרט שאין היכ"ת דהפס"מ בעופות היום, כנודע.

(ז) שהשחיטה היום הוא על הרוב באלכסון, ואינו מתכוון אעפ"י שאינו בתורבץ.

הנה חידוש בהמציאות הלזה, חידש המנחת יוסף (כ' אות כח') בחלק החידושים שלו, שאם נשחט קצת באלכסון אינו מתכוון עוד, והוא בדר"ת (שם אות ז') וכן במט"א (אות ז') עיי"ש והנה משמעות דבריו מורים, דמיד שהחתך אינו ישר ממש, כבר אינו מתכוון, ואפשר שכן הוא בבמה, אבל בעופות מעיד החוש והמציאות בכל יום, שאפי' באלכסון הרבה, עדיין הוא מתכוון היטב, אם רק שחט בוושט במקום שחיטה.

ובכלל המקום כאן להעיר עוד, שבאופן השחיטה במדינות אלו הנקרא "קעפיל שחיטה", השחיטה כמעט מעצמה באלכסון כידוע למבינים, וגם למעלה הרבה אצל הראש, שהוא יותר רך וראוי' לשחיטה, וגם הוא רחוק מנגיעת המפרקת, א"כ, אם אינו מתכוון, קשה מאד להכשירו, דהוה כמו תרתי לריעותא, דהוא באלכסון וגם סמוך להראש, שזה מעורר החשש ששחט בהתורבץ קרוב מאד, ובוודאי צריך בדיקה אחר הגרמה כנ"ל (באות הקודם), ואם נמצא הושט בלא כוון, אין מקום להתירו.

נשחט תחילה, מה"ט גופא צריכין בדיקה בהגרמה בעוף, וכתבאר באות הקדום, ובלא בדיקה הוה נבילה וודאי כהפרמ"ג, דכל ספק בשחיטה מעמידין אחזקתו דאיסור, עד שיוודע לך ע"י בדיקה, ב' הלא קיימ"ל דמיעוט בתרא מחמירין בהגרמה, א"כ מה מועיל ששחט הקנה לפני הושט, כיון שהי' הגרמה השחיטה פסולה.

הנה על קושיא ב' ראיתי במנחת יוסף (כה' יב) שכבר הקשה כן, ומסיק דמטעם מיעוט בתרא עדיין לא הוה נבילה, כיון דאינה טריפה רק מטעם מנהג עיי"ש, דנראה דס"ל דמנהג, אין הכוונה דמדין מנהג הוה הגרמה, אלא דבאמת לא הוה הגרמה, ולא אסרינן אך ורק משום מנהג, ובעיקר כוונת תירוצו הוא, דבשביל זה לא מעבירין שוחט, אם רק לא בדק אחר דבר שאינו אסור אלא משום מנהג, וכע"ז באמת יש בפרמ"ג (כ' משב"ז ד') דלא מטרפינן ספק של מיעוט בתרא, דכיון דהוא רק ממנהגא לא מחמירין בספיקו, עיי"ש, אבל שם מיירי בספק הגרמה בכלל, אבל בוודאי הגרמה לא נראה דמכשיר, כיון דאפשר דהי' במיעוט בתרא, ובע"כ צ"ל דכונת הגר"ח כהן לא הי' רק בתור המלצה שלא להעביר השוחט, אבל בוודאי לא התירו באכילה.

וגם קושיא הראשונה במקומה עומדת, דהלא יש חיוב בדיקת הגרמת הושט, דאפשר נשחט הושט קודם להקנה, ואפי' להצדיק את השוחט אינו די, וכ"ש אם נמצא ממש בוודאי אסור הוא באכילה, דסוכ"ס מיעוט בתרא וודאי הוה, וצריכין בדיקה אמיעוט בתרא לכתחילה, ודו"ק בזה.

(ו) הגם דאין כוון לצד הראש, יש כוון בוושט לצד הגוף והוה כוון.

הנה הטטו"ד הנ"ל מתיר באופן כזה, אפילו שלא בהפס"מ, אבל זה רק לשיטתו המובא לעיל (אות א', בההקדמה), דס"ל דאם יש שיעור, לא נצרך כוון כלל, אבל כנתבאר שם, אין כן דעת רוב הפוסקים, אבל הבית יעקב סי' (קל"ט כתב לאסור, והכה"ח (כ' סוף

(ח) כשמוציאים הושט פתוח, הוא כבר הרבה זמן אחר השחיטה, ואז כבר נשתנית.

מוצא ומקור כלל זה, הוא במט"א (כ' סוף אות ז'), וראייתו הוא מתוס' חולין (נ"ד א') ד"ה יביא וכו', דוושט ששוהה קצת זמן נשתנה, והמדובר שם הוא לגבי דין דעיקור, עיי"ש ומדמהו המט"א הנ"ל שה"ה לגבי כוון שנשתנה לאח"ז, עיי"ש, אבל עוה"פ גם בזה מעיד החוש והמציאות, דאם מתכוון כראוי מיד בתחילה, לא נשתנית אח"כ אפי' אחר כמה שעות אריכות, ואם נשתנה הכוון לאח"ז, מוכח שלא הי' הכוון כראוי מתחילתו, ואפשר שאין לדמות שינוי הושט דכוון, לשינוי הושט דעיקור, ואפשר דעיקור בהושט נשתנה, אבל הכוון בהושט לא נשתנה, ע"ד דאין אומרים בטריפות זו דומה לזו (חולין מ"ח ב' וש"נ), וכנ"ל בהמציאות והחוש יעידו ע"ז.

אשר ע"כ, אי"ז די לומר שהי' כוון, וכל זמן שלא נתחזק בכוון, עדיין הוא בגדר שלא נדוע במה נשחטה, והוה ספק בשחיטה ופסולה, וכ"ה ג"כ בתשו' ברכת יוסף (חיו"ד סי' י'), דהגם דסיבות דחולשא או קרירות וחמימות גורמים שינוי בהושט, אעפ"כ אינו די וכדאי להקל בזה כנגד התבו"ש (כ' סק"ט), ומסיק שם, דאילו בא לידו לא הי' מיקל בזה.

הן אמת שדבר אחד שמעכב הכוון באמת, הוא באופן שלא נשחט כל הושט, ועדיין תלוי אפי' בחוט השערה, אז אינו יכול להתכוון מחמת עיכוב החיבור, אבל האמת לאמיתו הוא, שגם אז יכולין לראות הכוון, שרואין שמתכוון עד מקום שהחתך מגעת, ונראה הקימוט וגם הכיפול, שאם לא הי' מחובר הי' מתכוון לגמרי, ואפי' אם אין רואין הכוון בהדיא בוושט כזה שמחובר במשהו, אפשר שיש לסמוך על הזבחי צדק (אות לד'), דמתיר לקרוע המיעוט הנשאר מיד אחר השחיטה מפני שאינו דרך שחיטה, וע"כ לא הוה עיקור במיעוט בתרא, והובא בכה"ח (כ"ג

אות מ"ו) לראות אם נתכוון או לא, אעפ"י שהוא דלא כשהמ"ח (כ"ד כ') דלא מתיר קריעת המיעוט רק בדיעבד ובהפ"מ, אפשר באופן זה שאין הכוון נראה, והקריעה הוא לתועלת, אפשר שיכולין לסמוך על הזבחי צדק הנ"ל.

ובסיום הענין, יש להזכיר עוד דבר שיש לתלות בו האי-כוון, הובא במנח"י (כ' כח'), דאם נפתח הכוון פ"א שוב אינו חוזר ומתכוון עוה"פ, ובזה ג"כ המציאות יעיד עליו, שרובא דרובא פעמים אין הפתיחה מזיק הכוון, ושפיר מתכוון עוה"פ אחר הפתיחה, רק אם פותחים אותו הרבה פעמים אינו נסגר עוד, אבל בוודאי אם מצאוהו כן שלא נתכוון, אין מקום לתלות ולומר, שהוא מחמת שנפתח כבר פ"א, רק אם הי' כבר כוון היטב, ואח"כ נפתח הרבה פעמים ולא נסגר עוה"פ, י"ל שהי' כוון הגון, אבל לא לתלות האי-כוון בפתיחה הרבה פעמים בלא יודעים, וע"ע תשו' מנחת יצחק (ח"ג סי' קמ"ג) ובשו"ת להורות נתן (חיו"ד סי' ס"ד).

ובחתימת הענין! היוצא והעולה מכל הנתבאר למעלה, שהשחיטה היותר נכונה והגונה, הוא לשחוט באמצע הצוואר! כהרמ"א (כ' ב'), בשם הסמ"ק ושאר ראשונים הרבה, וגם שם צריך בדיקה אחר השחיטה, אם הושט נתכוון ולא הי' הגרמה, אפי' נשחט אחר הקנה, והי' כבר במיעוט בתרא, כיון דהחתך עפ"י רוב באלכסון נעשה, ואם נמצא הושט פי' פתוחה שלא נסתמה חללה ואף לא נחסרה, אסורה באיסור גמורה, עפ"י מנהגינו להחמיר חומרא, כל הפסולים אפי' במיעוט בתרא, וגם בסימן שני אחר הראשונה, כנתבאר בפנים בארוכה, כיון דיכולין לשחוט כדאות וכראוי, דאין הפסד מרובה מצויי, דהכוון הוא בעצם הושט אחד מסימני, וכל הישעורים אינם אלא מבואות ועצות להגיע אלי, וע"י שנקיים כ"ז כהלכה, קלה כחמורה כחוט השערה, נזכה לאכול בכשרות בקדושה ובטהרה, בלבב שלם זכה וברה, אמן.